

FERDINANDY GYÖRGY

Végbélfájdalmaim

Magyarok mindenütt vannak – így szoktam válaszolni. Még a világ végén is. A kérdés csak az: milyenek? Mert akárkivel ugye nem kezd közösködni az ember, csak azért, mert, úgymond ő is Mátészalkán született.

A Szigeten – így folytattam – mindjárt az első nap felfedeztem egy honfitársamat. Az évnyitó napján volt egy állófogadás. Bemutatták az új tanerőket, a diákkórus elénekelte a „megérkeztek, megérkeztek az idegen doktorok” kezdetű zengzetet. És hát az újak között volt egy apró termetű, tatárszemű ember, egy argentin, aki a Sánta Kiss névre hallgatott.

A rum hamar a fejembe szállt. Amikor mellésodródtam a tömegben, jól hátbavágtam az emberemet.

– Vigyázzon, meg ne hallják! – nyögte ki vérvörösen. Itt gyűlölik az idegeket!

– És egy argentin, az nem idegen?

– Nem – felelte Sánta Kiss. Nem egészen.

Vállat vontam, magára hagytam. Gyáva népnek – mondják – nincs hazája. Én magyar voltam a trópuson is, és nem idegen.

Hát ezzel az alapállással magamra maradtam. „Őseink, a rómaiak” – állt a tankönyvek borítóján, a rabszolgák unokái pedig bebiflázták ezt a nagyképű szöveget.

A módszerem az volt, hogy magamról beszéltem. Arról, hogy odaát, az Óvilágban, milyenek az emberek. Egy idő után a diákok is elkezdtek mesélni. Egyre lelkesebben, amikor észrevették, hogy amit mondanak, érdekes. Innen már csak egy lépés volt, hogy ne szégyelljék az őseiket.

De én nem az ilyen szakmai fogásokat szoktam elmesélni. Itthon nem ezt várták tőlem az emberek. Ennek a történetnek is más, vidámabb csattanója lett.

– A folyosó végén tanítottam – folytattam – Sánta Kiss irodája pedig ott volt, éppen szemben velem. Ehhez még tudni kell, hogy a trópuson *ajtó-ablak nyitva-tárva*, mint mondja a nóta. Különben megfulladnának az emberek.

Azután, még valami. Intézetünk szabályzatában az állt, hogy a tanárok a tetszésük szerinti nyelven tanítsanak. Ezzel nyilván azt akarta elérni az alapító okirat, hogy a diákok ne őseik nyelvén – mint mondák: dialektusában – végezzék el a tanulmányaikat.

Én pedig – folytattam – bejelentettem, hogy magyarul fogom megtartani az óráimat. Tessék megpróbálkozni velem! Stanislavski bevehette volna a kísérletei

közé. „Még nyílnak a völgyben a kerti virágok” mondtam, és végigfutott a hátamon a hideg. „Még zöldel a nyárfa az ablak előtt” – de itt már elcsuklott a hangom.

Az argentin-magyar megállt az irodája előtt. A diákok most már őt figyelték: folyt róla a verejték, így mesélték, és zöld volt, mint a tegnapi köpet.

„Elhull a virág, eliramlik az élet” – mondtam, és letöröltem a könnyeimet. Néma csendben nézték egymást, Sánta Kiss és a gyerekek. Sorstársam még sokáig nem fogadta a köszönésemet.

*

Az argentin kollégának kordovai felesége volt, egy szép, nagydarab aszszony, és hozzá három tatárképű gyerek. Nekem akkor már visszament Párizsba a családom, békét kötöttünk, már-már a barátom lett Sánta Kiss. Adigra ő is egyre gyakrabban magyarul beszélt, göcseji hanghordozással, az eddigi, a tukumáni akcentus helyett.

Hogy milyen ember volt? Egy szóval úgy mondanám: ügyeskedő. De ezt már nem szoktam elmesélni, hallgatóimat nem érdekelték az ilyen részletek. Vett például magának egy címet. Az egyetemen elterjedt a hír, hogy kollégánk régi nemesi családból származik.

– Végy te is magadnak! – Rámkacsintott: adsz száz dollárt, és megküldetem!

A címer azonban hogy is mondjam furcsa volt. Telistele színes hieroglifákkal, és olyan, mint a napkorong. Ami engem illet, jobban szerettem volna, ha a pajzs, ugyebár, a korpusz, nem lett volna kerek.

– Konstantinápolyban – magyarázta barátom – ilyenek a családi címerek.

Száz dollárért egyébként nemcsak nemességet vásárolt Sánta Kiss. Egyszer elárulta, hogy valami pápai intézet hadidoktorátusával vette őt fel az egyetem. Ez egy olyan tiszteletbeli cím volt, amit sebesült frontkatonáknak adományozott az olasz hadsereg. De később megvette a luxemburgi nagyhercegség aranydiplomáját, és – sose tudhassa az ember! – Oxford díszdoktori címét is megküldték neki az illetékesek.

Amerikában több mint ezren tanítunk – ezt mindig el szoktam mondani. Több mint ezer magyar ember, másfél tonna szürkeanyag. De hogy hányan volt közöttük ilyen százdolláros doktorátusa, azt ma már nem lehet, és fölösleges is lenne kiszámítani.

Mi a jó ebben? – kérdezhetné az ember. Eldicsekedni vele? Nos, nem azért, nem egészen. Mert ami az én emberemet illeti, más is volt itt, nemcsak a dicsőség. A tankönyveivel például Sánta Kiss vagyonoikat keresett.

Azt pedig úgy, hogy felkereste az iskolákat. Új tantárgyakat agyalt ki, és eladta nekik – hozamra – a könyveket. Ezeket azután évről-évre megvették a diákok, a tanároknak a szerző százalékot – mint mondta: percentet – fizetett.

A tankönyveket azonban meg is kellett írni – mondhatná valaki. Hát igen. A születésnapjára egy kisollót ajándékoztam neki. Sánta Kiss ezzel az ollóval írta a könyveket.

Gyáva ember volt, nem mert haragudni. Megsimogatta a vállam, és halkán, kuncogva nevetett.

Meg kell mondjam, hogy én is próbáltam pénzt csinálni. „Híres emberek” címen meghirdettem egy életrajz-kötetet. Aki részt akart venni benne, elküldte a biográfiáját, és potom másfélszáz dollárt, a nyomdaköltségeket. Úgy kalkuláltam, hogy lesz a szigeten mondjuk ezer ilyen ember, ez pedig nekem több mint százezer dollárnyi hasznot jelent.

Nem ismertem a szigetlakókat. Hirdetésemre egyetlen híres ember jelentkezett. Egy tánc- és illemtanár Bukarestből. A bennszülöttekben nem volt meg az a nyugtalanság, ami űzi-hajtja, keresztül-kasul a nagyvilágban, a hozzám hasonló szerencsétleneket.

Vállalkozásom csődöt mondott. Lebecsültem a népemet.

*

A bevándorlók egyrészt, igaz, törtető, ügyeskedő emberek. Másrészt azonban kétségbeejtően szolgálalkúek. Az óvilágban úgy mondanák: hagyománytisztelők. Idegenben azonban értelmét veszíti ez a hagyománytisztelet. Hiszen a *new comer* még csak nem is ismeri a hagyományokat. Azt hozza magával, és azt őrzi, amit – annó! – az óhazától kapott.

Sánta Kiss mindkét fiát kadétiskolába adta. Mindkettőt kitüntették valamilyik gyarmati háborúban. Ma már veteránok, huszonévesen. A képük az ebédlőasztal felett lóg a falon. Volt egy lánya is, de a lány nem hagyta vágóhídra vinni magát. Megszökött egy arabbal még az első öbölháborúban.

Mindezt persze nem szoktam elmesélni. A hallgatóságom itthon is – hogy úgy mondjam – meglehetősen óvatos.

Elköltöztem az egyetemről, bent a városban vettem ki szobát. Később egy diáklány is hozzám költözött. Az ember néha nagyon magányos és nagyon kétségbeesett.

Hát igen, China. A lány. Előadásaimban persze róla se szoktam beszélni. Pedig bennem is volt iránta vonzalom. Nagyon fel tudja kavarni az embert egy ilyen koromfekete szépség. Még a tétlensége, de még a hallgatása is ötletes.

Mi úgy tudtuk, odaát az óvilágban, hogy a férfiember – szerepénél fogva kezdeményező. Elkapja, meghódítja a nőket. Kőkeményen, huszárosan. China pedig csak úgy szeretkezett velem, ha közben meg se mozdulok. Szigorúan rámszólt, ha megsimogattam. Még beszélni is csak neki volt szabad. Hogy milyen volt ez a szerelem? Ma sincsen rá szavam.

Sánta Kiss verseket írt ezekben az időkben. Kötetének a *Dolores* címet adta, ez a női név – mint tudjuk – fájdalmat jelent. Fájdalmakat, pontosabban, mert a kis kék füzetben minden fájdalomról szólt egy-egy szomorú szonett.

Amikor azt kérdezik, hogy volt-e a szigeten valamiféle néven nevezhető irodalmi élet, ezt szoktam elmondani. Ezt a történetet. Néha még el is szavalom a *Dolores de mi recto* – „Végbél-fájdalmaim” című siralmas éneket. „A kúpok – sóhajtom drámaian – a kúpok áramvonalasok. A végbél, a végbél, jaj! Megint fájni fog!”

Vége, befejeztem. A teremben méltatlankodva nevetnek az emberek. Meg vannak győződve róla, hogy szánalmas pojáca ez az argentin-magyar. A barátom. Pedig hát, mit tudom én, nem az, nem egészen. Szerencsétlen flótás, kétségtelenül. Olyan, mint jómagam. Hányszor visszament Argentínába, hány-szor próbálta újratekdeni az életet! A gyerekei neki is három kontinensen élnek.

Vajon magyarul álmodik-e még? Vajon sír-e még, ha meghallgatja a Szózatot? Van egy utolsó hírem róla: lent él az ültetvényeken. *Kiss* pedig, ugye, *csók*. És *Santa*, *ugye*, *szent*. A szigeten Kiss névre kereszteltek egy leánygyermeket.

PAPP GYÖRGY